

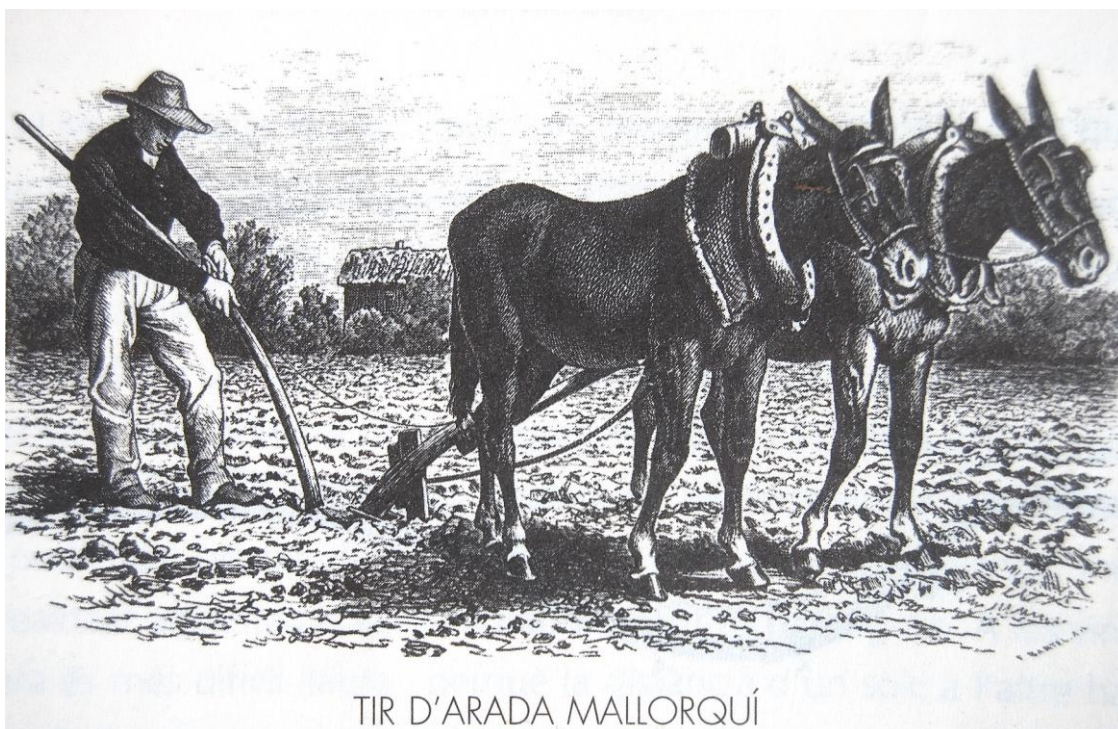
TEMA 8: L'ACTIVITAT ECONÒMICA A LES ILLES BALEARS

Tasca 2.- L'AGRICULTURA TRADICIONAL A LES ILLES BALEARS

L'agricultura tradicional de les Illes Balears es basa en el que es coneix com a **trilogia mediterrània** i els seus orígens es remunten al començament de la història. Els tres cultius típics són: el blat, l'olivar, i la vinya.

EL BLAT

Els tres **cereals** tradicionals de les Illes Balears són: el blat, l'ordi i la civada. Fins temps recents, va ser el cultiu més estès. Gairebé a totes les terres es sembrava el blat, per obtenir el pa, producte bàsic per a la subsistència. El seu cultiu es combinava amb arbrat, com l'ametller, el garrover i la figuera.

TIR D'ARADA MALLORQUÍ

El blat es **sembr**a per octubre, amb les primeres pluges de tardor, després de **llaurar** el camp. La **sega** és per juny, i per agost es porta a **batre** a l'era, a fi de separar el gra de la palla. El gra obtingut es du a **mol**dre, antigament als molins d'aigua o de vent, actualment a molins mecànics, per obtenir la farina amb la qual es produirà el pa.

Actualment el cultiu de cereals, sobretot de blat, encara té una certa importància als pobles de la comarca del Pla de Mallorca: Sineu, Petra, Llubí, Ariany, Santa Margalida, Costitx, Sant Joan, Montuïri, Lloret, Algaida, Sencelles, Santa Eugènia i Maria de la Salut.

blat

ordi

civada

L'OLIVAR

És el cultiu tradicional de la serra de Tramuntana. El seu origen es remunta probablement al temps de l'Imperi Romà, si bé va ser durant els segles XVII i XVIII que assolí gran importància. Gairebé tots els costers de les muntanyes estaven sembrats d'oliveres.

El cultiu de l'olivar s'organitzava en un sistema de **marjades**. Per anivellar els pendents del terreny, es formaven terrasses escalonades que s'aguantaven amb murs de **pedra en sec**. Es tracta d'una laboriosa tasca, feta amb tècnica antiga. Els sistemes de marjades avui són una autèntica obra d'enginyeria dels nostres avantpassats.

El tipus d'explotació dominant era la **possessió**. Una possessió és un latifundi, és a dir una gran extensió de terreny d'un sol propietari. Antigament la majoria de possessions eren propietat de la noblesa

La collita d'oliva es feia a mà durant la tardor i hivern. La mà d'obra estava formada sobretot per dones i infants, a canvi de jornals molt baixos, a vegades només la manutenció i una determinada quantitat d'oli com a paga.

*M'agrada es collir oliva
però és un art perillós
germanets aferrau-vos
que els doblers no compren vides*

L'oli es produïa a la **tafona**, on una gran mola de pedra **el trui**, capolava l'oliva i després es premsava a la **premsa**, formada per **la biga**, i un torn que es girava **l'espiga** i un gran contrapès de pedra, **el quintar**. La major part de la producció s'exportava amb vaixells.

TAFONA DE COMASEMA

Actualment, degut als elevats costos de mà d'obra i de manteniment de les marjades, la major part dels olivars estan abandonats i el bosc ha anat recuperant lentament el seu espai natural, entre marges esbaldregats, testimoni d'aquesta dura activitat dels nostres avantpassats. Però els olivars encara formen un element distintiu del paisatge de la serra.

Els pobles on predominava el cultiu de l'olivar es localitzen sobretot a la serra de Tramuntana: Pollença, Escorca, Campanet, Sóller, Fornalutx, Alaró, Bunyola, Esporles, Valldemossa, Deià, Estellencs, Banyalbufar, Puigpunyent, Andratx, Calvià, Selva, Mancor i Artà

LA VINYA

El cultiu de la vinya va estar també molt estès per les Illes Balears. Durant bona part del segle XIX va ser un dels principals productes d'exportació, però a partir de l'any 1898 una plaga de fil·loxera, un paràsit que ataca els ceps, va acabar amb moltes explotacions.

La vinya, a diferència de l'olivar, normalment es cultiva en petites explotacions agràries de caràcter familiar. Actualment es cultiva la vinya a la zona del Raiguer, als pobles de Santa Maria, Consell, Santa Eugènia i Binissalem i a la zona de Llevant, a Porreres i Felanitx.

A la comarca de Migjorn, el cultiu del blat té una cert

importància a Lluçmajor, Ses Salines i Santanyí.

La **verema** es fa a començaments de setembre. Després, el rem es premsa i es posa a fermentar en botes per a obtenir-ne el vi.

ALTRES CULTIUS:

-L'ametlerar és el cultiu d'arbrat més estès actualment a les Illes Balears, si bé la seva explotació a gran escala és relativament recent. No va ser fins a començaments del segle XX que assolí gran importància, en part per substituir la vinya que s'havia llevat per la plaga.

L'arbre de l'ametler és originari del Mediterrani oriental, i probablement va ser introduït a les Illes Balears pels colonitzadors grecs. Durant l'edat mitjana i moderna les ametles eren utilitzades en pastisseria.

Gairebé a tots els municipis es cultiva l'ametller, i és el cultiu més important de Capdepera, Son Servera i Sant Llorenç del Cardassar.

La figuera i el garrover són altres arbres típics del camp de les Illes Balears, tot i que avui són gairebé cultius residuals. Normalment es combinaven amb el cultiu de cereals.

La figuera és un element peculiar del paisatge d'Eivissa i Formentera. Les figueres s'exsecallen donant-les forma horitzontal per tal d'aconseguir ombra per a protegir les guardes d'ovelles i cabres del sol de l'estiu.

ELS CULTIUS DE REGUIU

El reguiu no ha tingut gaire importància a les Illes Balears, excepte a algunes zones amb disponibilitat d'aigua. Destaquen les **hortalisses**, a sa Pobla, Muro, Banyalbufar i prat de Sant Jordi i els cítrics -**taronges** i llimones- a Sóller.

El cultiu de farratges per ramat són importants a Campos, al Prat de Sant Jordi de Palma i a Menorca.

A alguns llocs es practica el cultiu de l'hortalissa "a la seca", és a dir, sense regar. Això és gràcies a que són terres que retenen bé la humitat, com Vilafranca i Manacor.

LA RAMADERIA

L'agricultura tradicional combinava el cultiu i la ramaderia, ja que eren molt importants els fems per adob. La ramaderia de pasturatge a camp obert es coneix com a **ramaderia extensiva**, per oposició a la ramaderia estabular

La ramaderia vacuna ha estat l'especialitat tradicional de Menorca, amb seu derivat en la producció de formatge. També a Mallorca, a Campos, al prat de Sant Jordi, Pla de Na Tesa i Son Ferriol.

A Eivissa i Formentera predomina la ramaderia de cabrum, combinada amb una agricultura diversificada, de cereals, ametlerar, vinya i figuerals, en petites explotacions familiars

A Mallorca, la ramaderia ovina és la més estesa, sobretot a Lluçmajor. Antigament es practicava la **ramaderia de transhumància**. Consistia en que, durant la sequera de l'estiu, les ovelles del pla eren portades a pasturar a la muntanya, més humida, i a l'hivern eren retornades a les possessions del pla. Per alimentar el ramat pel camí s'aprofitaven el **rostoll** després de la sega. **Els camins de muntanya**, que anaven del pla a la serra de Tramuntana eren les rutes de transhumància i avui s'han convertit en carreteres, tot i que encara es conserven molts aljubs i pous per abeurar el bestiar a la seva vora.

EL PAISATGE AGRARI DE LES ILLES BALEARS

Es Pla de Mallorca vist des de la serra de Galdent. Al fons, el puig de Randa.

L'agricultura tradicional ha deixat la seva empremta en el paisatge agrari: elements com les marjades de la serra de Tramuntana, els molins d'aigua i de vent, safareigs i aljubs, cases de pagès i casetes de roters, tanques de parets i bardisses, sestadors per les guardes d'ovelles, etc.

En conjunt, el paisatge de les Illes Balears és el que es coneix com a **paisatge en mosaic**, format per

diferents parcel·les de cultius, alternant amb zones de boscs i llocs d'habitatge i explotació, que es caracteritza per una varietat de colors i de formes.

ACTIVITATS

DEFINICIONS:

- cereals -era -pedra en sec -possessió -tafona
- verema -ramaderia de transhumància -rostoll -paisatge en mosaic
- camí de muntanya -ramaderia extensiva

ACTIVITATS DE COMPRESIÓ

1.- Completa la graella amb els cicles dels cultius

	CEREALS	OLIVAR	VINYA	AMETLER
PRIMAVERA				
ESTIU				
TARDOR				
HIVERN				

2.- Quin és el cultiu d'arbres actualment més extens? Quan va començar a ser un cultiu extens? Quin fet va influir en la seva divulgació?

3.- Per què s'utilitzaven les ametles antigament? Quins altres tres cultius d'arbres tenen molta d'importància en l'agricultura tradicional?

4.- Descriu el cultiu en marjades

5.- Per què és important la combinació d'agricultura i ramaderia en l'agricultura tradicional? Quines són les tres espècies més importants en la ramaderia tradicional a cada illa?

ACTIVITATS AMB MAPES

2.- Elabora el mapa de l'agricultura tradicional a les Illes Balears

